

تتبع ونگارش :

امین الدین «سعیدی - سعید افغانی»: 4 سنبله 1389
مدیر مطالعات ستراتیژیک افغان و
مسؤل مرکز کلتوری دحق لاره-جرمنی

بسم الله الرحمن الرحيم

روزه عبادتی است

که موجب تذکيه جسم وروح میگردد!

خواننده محترم!

چهارده قرن قبل پیامبر اسلام محمد صلی الله علیه وسلم اعلام داشت:
«**صوموا تصحوا** ...» (روزه بگیری تا صحتمند شوید).

پیغمبر اسلام فرموده است:

«**معهه محل هر درد است**: از پر خوری و خوردن غذا نامناسب جلوگیری کنید. این عمل شما شفاء بخش همه دردها و امراض بشمار میرود.»

واقعاً روزه اسلام دارایی چنان عظمتی است که جسم وروح انسان را صیقل میدهد. بخاطر اینکه روزه بهترمورد قبول قرار گیرد، لازم دانستم برخی از نکاتی مهم و ضروری را که روزه دار ضرورت دارد خدمت خوانندگان محترم تقدیم بدارم:

نیت برای روزه:

در حدیث صحیح آمده است که: «**إنما الاعمال بالنیات**، وینما لكل امری ما نوی» «قبول وصحت اعمال با نیات است، پذیرش وپاداش هر عمل بستگی به نیت آن دارد» معنای نیت اراده کردن در قلب میباشد. موضوع قابل دقت اینست که هیچ عملی عبادی بدون نیت در ست نمی شود که روزه هم یکی از جمله بهترین بوده و نیت کردن برای روزه نیز لازم است.

روزه دار باید در شب (آغاز از غروب آفتاب الی طلوع آفتاب یا فجر) نیت روزه را بعمل آرد. بطوریکه معلوم است محل نیت قلب است که بدین اساس ضرورت نیست که حتماً به زبان میادرت واداء شود. نیت روزه میشود از آغاز شهر رمضان آغاز و الی اخیر ماه رمضان ادامه مییابد. ضرورت به تجدید همه روزه نیت نیست. ولی اگر روزه به اثریک عذر شرعی مقطوع گردد ضرورت است که به آغاز دوباره نیت روزه نیز تجدید یابد. (نیت به هر زبان که شخص میخواهد میتواند آنرا بجاء آورد. نیت تنها به الفاظی عربی شرط نیست).

اگر شخصی در شب نیت میکند بگوید: «**وبصوم غد نویت من شهر رمضان**» (ومن نیت کردم برای فردا روزه ماه رمضان را) و شخصی که در روز نیت میکند بگوید:

«**نویت وبصوم الیوم من شهر رمضان**» (من نیت کردم برای امروز روزه ماه رمضان را) برای مسافر ضرور است که در رمضان نیت کدام روزه واجب را ننماید، اگر نیت روزه فرض رمضان را کند یا نیت روزه نفلی را در هر صورت درست است. کسیکه روزه قضای رمضان المبارک را میگیرد ضرور است که بطور معین نیت روزه فرض را بنماید. اگر شخصی در شب نیت روزه را فراموش کند و در روز بیادش آید، در سه نوع روزه نیت کردن تا قبل از زوال آفتاب صحیح میباشد که عبات اند از: «روزه رمضان المبارک، روزه های نذره که روز یا تاریخ آن معین گردیده باشد، روزه نفلی» در چهار نوع روزه نیت کردن از غروب آفتاب تا طلوع صبح صادق ضرور بوده و پس از طلوع صبح صادق نیت کردن کافی نمی باشد و این روزه ها عبارت اند از: «روزه قضایی رمضان المبارک، روزه های نذره که روز و تاریخ آن معین نشده باشد، روزه های کفاره، روزه های قضایی روزه نفلی که پس از آغاز به علتی فاسد شده باشد.» اگر شخصی در شب بنا بر دلیلی اراده روزه گرفتن را نداشته و در صبح هم به فکر روزه نگرفتن باشد، سپس قبل از زوال آفتاب فکر کند ترک روزه ماه رمضان درست نیست و نیت کند روزه اش صحیح میباشد، اما صبح چیزی خورده باشد ضرورت به نیت نمی افتد.

انصراف از تصمیم روزه:

اگر روزه دار از تصمیم روزه خویش در روز روزه منصرف شود. در صورتیکه افطار هم نکند، روزه آن فاسد میگردد.

اهانت و توهین به روزه :

اگر کسی بدون عذر شرعی روزه را بخورد ، به ماه مبارک رمضان توهین شمرده میشود کنهکار بوده قضا و کفارہ آنرا باید بپردازد. ولی اگر اهانت در یک روز چند بار تکرار گردد ، قضا و روزه را بجاء آورد و کفارہ تکرار نمی‌کردد.

استعمال سرمه و قطره چکان:

استعمال سرمه (اگرچه سیاهی آن در بلغم هم دیده شود) و یا قطره چکان چشم، وادویه جلدی و مرجم باب زخم ، بدن خود را به تیل چرب کردن ، استعمال گیل موی و استعمال عطریات و خوش بوی ، روزه را فاسد نمی‌سازد. در کتب احادیث آمده است : که در ایام ماه مبارک رمضان یکی از صحابه که از درد چشم سخت می‌نالید نزد آنحضرت (ص) آمد. و برای آنحضرت گفت : که چشمم سخت درد میکند اجازه دارم که سرمه استعمال نمایم ، آنحضرت در جواب اش گفت: بلی میتوانی سرمه را استعمال نمایی. همچنان در حدیث از ام المؤمنین عائشه (رض) روایت گردیده است : «**أن النبي (ص) اکتحل فی رمضان وهو صائم**» «پیامبر اسلام (ص) سرمه کرد در رمضان در حالیکه روزه بود.»

(روای حدیث ابن ماجه) هکذا باید گفت که چشم منفذ برای معده نمی‌باشد .

ولی برخی از فقها به این نظر اند که بهتر و احسن است که استعمال همچو اشیاء در شب صورت بپذیرد.
گرفتن ناخون و استعمال مواد بر آن:

رنگ ناخون و استعمال آرایش برای زنان (روزه را فاسد نمی‌سازد).

تبصره :

استعمال خوش بوی، چرب کردن موی سر و پوست ، استعمال قطره و تزریق امپول چون دلیل بر تحریم آنها در شرع وجود ندارد. پس استعمال آن در روزه مباح میباشد.

زرق یا پیچکاری:

زرق یا « پیچکاری » و انواع واکسین که در عضله باشد و یا ورید خون باشد و یا گلو کوز (مطابق فتوای علمای دیوبند هندوستان و جامع الازهر مصر) روزه را فاسد نمی‌سازد .

ولی نقطه قابل دقت و توجه آنست که اگر این پیچکاری یا واکسین «به منظور تغذیه صورت گیرد ، و روزه دار را از آب و خوراک بی‌نیاز سازد و هدف از آن تغذیه و احساس نکردن گرسنگی باشد ، این نوع پیچکاری روزه را باطل می‌سازد . بنابراین گفته میتوانیم هر چیزی که به نوعی کار تغذیه را انجام دهد شکننده ی روزه محسوب می‌شود.

اما آنچه از پیچکاری ها ی که: کار تغذیه را انجام نمی‌دهند و انسان را از آب و از خوراک بی‌نیاز نمی‌سازند، این نوع پیچکاری ها روزه را باطل نمی‌سازد ، چون نصوص شرعی شامل آن ها نمی‌شود، نه به اعتبار الفاظ و نه به اعتبار معانی، و حتی اگر امپول بی‌حسی دندان نیز باشد باز هم روزه را باطل نمیکند زیرا بمعنای خوراک و آشامیدنی نیست. پس این نوع پیچکاری ها نه خوراک هستند نه آب و نه در معنای آب و خوراک. اصل صحت روزه است مگر آنکه دلیل فساد آن به اثبات برسد که در این جا به اثبات نرسیده است.

همچنان پانسمان کردن زخم ها روزه را باطل نمی‌کند. ولی اگر زخم عمیق در شکم که دوا به معده برسد، در این صورت روزه می‌شکند.

حجامت:

حجامت یا خون گرفتن (از سر و یا هر عضو دیگر بدن به قصد علاج در رمضان) روزه را فاسد نمی‌سازد.

از ابن عباس (رض) روایت است : «**احتجم النبي (ص) وهو صائم**» (پیامبر صلی الله علیه وسلم در حالی که روزه بود حجامت کرد) (صحیح سنن ابو داود : ۲۰۷۹) ، (صحیح امام بخاری : ۱۹۳۹/۱۷۴/۴) ، (سنن ابو داود : ۲۳۵۵/۴۹۸/۶)

ولی اگر بیم ضعف و سستی وجود داشت ، حجامت مکروه است :

از ثابت بنانی روایت است «**سئل انس بن مالك أکنتم تکرهون الحجامه للصائم ؟ قال : لا ، إلا من أجل الضعف**» «از انس بن مالك سوال شد آیا شما حجامت را برای روزه دار مکروه می‌دانستید ؟ گفت نه ، مگر به خاطر ضعف و سستی» (صحیح امام بخاری : ۱۹۴۰/۱۷۴/۴)

غسل جنابت و یا غسل تبرد:

غسل جنابت و یا غسل تبرد از گرمی ، اگر روزه دار در ایام روزه غسل نماید ، و یا بخاطر دفع برودت هوای گرم را اشتنشاق نماید روزه اش فاسد نمی‌گردد.

در حدیث شریف از ابو بکر بن عبد الرحمن روایت است : «**رأيت النبي (ص) یصب الماء علی رأسه من الحر وهو صائم**» «دیدم پیامبر (ص) را که می‌ریخت آب را بر سر خود از گرمی در حالیکه روزه دار بود .» (سنن ابو داود : ۲۰۷۲ ، و عون المعبود : ۲۳۴۸/۴۹۲/۶).

همچنان اگر روزه دار برای دفع تشنگی غسل نماید، در صورتیکه آب به معده او داخل نگردد ، روزه اش فاسد نمی‌گردد.

حکم بوسه کردن در روزه:

از ام سلمه رضی الله عنه روایت شده است: «**أن النبي (ص) كان يقبل وهو صائم**» «پیامبر صلی الله علیه وسلم بوسه میکرد در حالیکه روزه می بود» متفق علیه.

از عایشه (رض) روایت شده است که: «**كان رسول الله (ص) يقبل وهو صائم ويباشر وهو صائم ولكنه كان املككم لاربه**» «پیامبر اسلام (ص) می بوسید در حالیکه روزه می بود و مباشره میکرد در حالیکه روزه می بود اما بود مالک ترین شما حاجت خود را». (فتح الباری: ۱۴۹/۴ - ۱۹۲۷)، (صحیح مسلم: ۱۱۰۶ - ۶۵ - ۷۷۱/۲).

در مورد این که بوسه روزه را باطل نمی سازد، هیچگونه اختلاف نمی باشد. ولی اگر این بوسه، هدف و مقصود روزه را برای روزه دار متزلزل سازد فقها نظریات خاص خویش را در مورد ابراز داشته اند. که توجه شما را به حدیث متبرکه که از ابی هریره (رض) روایت گردیده است جلب مینمایم:

ابی هریره (رض) فرموده است: «**أن رجلاً سأل النبي (ص) من المباشرة للصائم فرخص له و آتاه آخر فنها عنها، فإا لذی رخص له شیخ وإذا الذی نهاه شاب**» (مردی پرسید از پیامبر (ص) از مباشرت روزه دار پس رخصت داد او را و آمد مرد دیگری پس منع کرد او را از آن. پس کسیکه رخصت داد او را پیر بود و کس که منع کرد او را جوان بود. (ابو داود)

فقها میگویند برای کسیکه پیامبر صلی علیه وسلم بوسه را جایز دانسته، آن شخص، شخص پیر بود و برای آن کسیکه آنرا از بوسه نهی فرمود آن شخص، شخص جوان بود. بادر نظر داشت همین تعبیرها از حدیث متبرکه برخی از فقها بوسه را برای پیرها جواز شمرده و برای جوانان و یسا کسانی که قدرت اداره خود را ندارند جایز نه شمرده اند.

اما در مورد ملاعبه با همسر هنگام روزه، در صورتیکه جماع و یا انزال منی صورت نگیرد اشکالی ندارد، طوری که در حدیث متبرکه از عایشه رضی الله عنها روایت شده است که گفت: «پیامبر صلی الله علیه وسلم هنگام روزه (زنش) را بوسه میداد و ملاعبه میکرد» (صحیح بخاری 1927 و صحیح مسلم 1106)، لذا ملاعبه بین زوجین هنگام روزه جائز است ولی بشرطی که زوجین متأكد باشند که این ملاعبه شان به جماع منجر نشود و یا منی انزال نشود وگرنه اگر در برابر شهوت ضعیف باشند این امر برای آنها جائز نیست و باید دوری کنند زیرا ممکن است منی انزال شود و روزه شان باطل شود و یا به جماع منجر شود که كفاره روزه دو ماه پی در پی بر آنها واجب میگردد. ابن قدامه در کتاب "المغنی" گفته است: کسی که به همسرش بوسه میزند از سه حالت خارج نیست:

- 1- منی انزال نشود، که در اینصورت بدون خلاف اهل علم روزه باطل نمیشود.
 - 2- منی انزال شود، که در اینصورت بدون خلاف اهل علم روزه باطل میشود.
 - 3- مذی خارج شود، که نزد امام احمد بن حنبل و امام مالک روزه باطل میشود و نزد امام ابو حنیفه و امام شافعی و حسن و شعبی و اوزاعی روزه باطل نمیشود زیرا در خروج مذی غسل واجب نیست، و این قول (یعنی عدم بطلان روزه هنگام خروج مذی) راجح میباشد.
- و ابن تیمیه نیز قول عدم بطلان روزه هنگام خروج مذی را ترجیح میداند و میگوید هیچ دلیلی از شریعت بر بطلان روزه هنگام خروج مذی وجود ندارد و در شرع برای باطل شمردن روزه نیاز به دلیل است ولی دلیلی نیست.

نتیجه کلی:

بوسه برای روزه دار خواه جوان باشد یا پیر مباح است، و فرقی میان بوسیدن رخسار، دهن، لمس توسط دست و معانقه وجود ندارد البته این اباحت برای کسانی میباشد که میتوانند خود را اداره کنند. اما اشخاصی که میدانند بدین ترتیب شهوتش به حرکت در آمده یا خوف جماع یا انزال وجود داشته باشد، طوری که احناف و شوافع هر دو در مورد متفق القول اند اینکار برای روزه دار مکروه است. باید بدانیم که شب دراز بوده و مسلمانان در روزه رمضان مانند سایر ایام در عمل مداوم میباشد، و احتمال اینکه همچو کار منجر به انزال و وقوع آنچه که در شریعت مکروه است نگردد بهتر خواهد بود، در ماه مبارک رمضان اصلاً دست به چنین کاری نزنند.

استنتاج فقهی:

با همسر خود یکجا خوابیدن، ملاعبه کردن و بوسه و کنار، تا زمانی که خطر انزال منی و یا وقوع جماع نباشد، همه درست است. (ولی اگر به بوسه کردن و یا لمس و یا جماع در غیر فرج و دبر انزال گردد، روزه اش فاسد گردیده، بر آن قضاء واجب میشود، نه كفاره).

استمناء:

استمناء آنست که عمدآ با دست یا هر وسیله دیگر منی از بدن بیرون آورده شود. همچنان سبب استمناء اگر بوسیدن باشد یا به آغوش گرفتن اگر انزال صورت گیرد روزه باطل میشود، اما اگر انزال به مجرد فکر یا نظر صورت گیرد روزه باطل نمی گردد و حکم مذی نیز چنین است.

- دیدن عضو مخصوص زن و یا تفکر در امور جنسی انزال شود روزه اش مکروه نمیشود.

- احتلام در روزه:

دیدن خواب یا احلام و احتلام شدن در خواب، روزه را فاسد نمی‌سازد. اگر کسی در روز رمضان در خواب محتلم شود، و منی هم از او بدون اختیار خارج گردد روزه اش فاسد نمی‌شود. ولی اگر منی به سبب بوسیدن، مباشره یا تفکر طولانی خارج گردد روزه اش فاسد شده و قضا بر او هم لازم می‌شود. کسی که در شب جماع نموده و تا روز غسل نکرده روزه اش فاسد نمی‌گردد، زیرا غسل امریست که به انزال واجب شده است، میدانیم که اگر روزه دار در روز محتلم شود غسل بروی لازم بوده و روزه اش فاسد نمی‌گردد پس کسی که در شب انزال شده و بعد از صبح بیدار گردیده روزه اش این شاء الله صحیح است.

یاد فرا موشی:

اگر روزه به یاد شخص نباشد، و از روی فراموشی چیزی بخورد، و یا هم با همسر خود جماع کند، تا جائیکه از روی فراموشی نان شکم سیر هم خورده باشد روزه اش نمی‌شکند، مکروه هم نمی‌شود. داخل شدن گرد و خاک و یا مگس در دهن: اگر مگس و یا گرد و یا خاک و یا دوا بی اختیار از حلق فرورود، در صورتیکه عمدی نباشد روز ه، مکروه نمی‌شود.

داخل شدن آب در گوش:

اگر آب در گوش داخل شود و از روی قصدی هم باشد روزه مکروه نمی‌شود.

حکم غذای باقی مانده در لای دندان ها:

اگر پارچه غذای باقی مانده در لای دندان ها در صورتیکه مقدار آن از دانه نخود کمتر باشد و از حلق پائین رود، روزه فاسد نمی‌گردد.

قئ و استفراق در ماه مبارک رمضان:

اگر شخصی بی اختیار قئ (استفراق) کند، هر چند که قئ پر دهن باشد بیشتر و یا کمتر باشد و حتی اینکه بخش آن دوباره از حلق پائین رود، روزه مکروه نمی‌شود. اگر قئ (استفراق) بصورت قصدی هم صورت گیرد، در صورتیکه پر دهن نباشد باز هم روزه اش نمی‌شکند و مکروه هم نمی‌شود. ولی اگر قئ قصدی و دهن پر باشد، روزه اش فاسد، باید قضا و بیاورد. در حدیث شریف آمده است: «**من ذرعه فلیس علیه قضا ومن استسقاء فلیقض**» هر کسی که قئ براو غالب شود پس بر او قضا نیست و هر کس که عمداً قئ کند پس قضا نماید. (احمد، ابو داود، ترمذی، ابن حبان، دارقطنی و حاکم).

استعمال مسواک:

استعمال مسواک برای روزه دار و غیر روزه دار در تمام اوقات مستحب است و همین برای روزه دار، قبل از زوال و بعد از آن جایز است. به دلیل حدیث عامر بن ربیع «رضی الله عنه» که در سنن آمده است: **رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ مَا لَا أَحْصِي يَتَسَوَّكُ وَهُوَ صَائِمٌ** مسند احمد (3/445)، ابوداود (2364)، ترمذی (725) «چندین بار که نمی‌توانم آن‌ها را بشمارم مرتب می‌دیدم که پیامبر صلی الله علیه و سلم در حال روزه مسواک می‌زد.»

در این جا این صحابی مشخص نکرده است که آیا قبل از زوال ایشان را در حال مسواک دیده است یا بعد از آن، بلکه مطلقاً مسواک زدن ایشان را روایت کرده است. ولی به احتمال غالب ایشان را بعد از زوال دیده چون نماز ظهر و عصر بعد از زوال هستند، و از آن جا که رسول الله صلی الله علیه و سلم مسواک را برای نماز تأکید کرده احتمال می‌رود که برای نماز ظهر و عصر مسواک می‌زده است.

اما آنان که مسواک را بعد از زوال مکروه دانسته اند از این حدیث استدلال کرده اند: **إِذَا صُمْتُمْ فَاسْتَاكُوا أَوَّلَ النَّهَارِ وَلَا تَسْتَاكُوا آخِرَهُ** بیهقی در الکبری (8120، 8121). هر وقت روزه گرفتید در ابتدای روز مسواک بزنید و در آخر آن مسواک نزنید.

حدیث مذکور ضعیف و غیر قابل استدلال می‌باشد. اینان همچنین از گفتار پیامبر صلی الله علیه و سلم استدلال می‌کنند که فرموده است: «**لَخُلُوفٌ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمَسْكِ**» (متفق علیه)، یعنی: «**بوی دهان روزه دار نزد الله تعالی از بوی مشک خوشبوتر است.**» روش استدلال این‌ها بدین صورت است که چون مسواک بوی دهان را تغییر می‌دهد، از زدن مسواک خود داری نمود. این توجیه نادرست است، زیرا مسواک بوی مخصوصی را که در اثر روزه به وجود می‌آید از بین نمی‌برد، زیرا بوی دهان در اثر عدم رعایت بهداشت دهان و دندان نیست، بلکه نشأت گرفته از معده می‌باشد، و با خالی بودن معده از خوراک بد بویی از دهان خارج می‌شود و این بو از نظر مردم ناپسند است ولی از نظر خداوند بسیار دوست داشتنی و پسندیده است. پس مسواک بوی دهان روزه دار را از بین نمی‌برد بلکه صرفاً دندان‌ها را تمیز نموده و بد بویی دندانها را از بین می‌برد نه بویی را که از معده بیرون می‌آید. اگر در وقت مسواک زدن و غیر مسواک کردن دهن خون شود و بالعاب دهن از حلق پایین رود، اما مقدار آن از لعاب دهن کمتر بوده و طعم آن در حلق احساس نشود روزه را نمی‌شکند.

چشیدن طعم (مزه و نمک) اشیاء (طعام):

چشیدن طعم (مزه و نمک) اشیاء، با دهن نرم کردن و جویدن یکنوع چوبیکه بوسیله آن دندان‌ها را پاک میکند، البته بدون مسواک روزه را مکروه میگرداند.

نرم کردن و جویدن نان:

برای زن جویدن و نرم کردن طعام به طفلش ، مکروه بوده ولی در صورتیکه چاره ای دیگر وجود نداشته باشد ، روزه اش مکروه نمیگردد.

کشیدن نضوار و سگریت در ماه مبارک رمضان:

کشیدن نضوار و سیگرت از آنجائیکه برای بدن مضر میباشد لذا کشیدن آنها حرام میباشد و جائز نیست، چه در رمضان باشد و چه در غیر رمضان، و در هنگام روزه اگر کسی آنها را بکشد بدون شك که روزه اش باطل میشود.

پیامبر صلی الله علیه و سلم فرموده است: «لا ضرر و لا ضرار» (صحیح - روایت ابن ماجه)، یعنی: "نه ضرر به خود برسانید و نه به دیگران"، پس مواد مسکرات و مخدرات که برای خود و دیگران مضر میباشد جائز نیست.

نام مقاله :

روزه عبادتی است که موجب تذکیه جسم و روح میگردد!

تتبع و نگارش : امین الدین « سعیدی - سعید افغانی »

مدیر مرکز مطالعات ستراتژیکی افغان و

مسؤل مرکز فرهنگی دحق لاره - جرمنی

ادرس ارتباطی: یا بریبننا لیک :

saidafghani@hotmail.com